

Лата Н.Ф.

начальник юридичного відділу

ТОВ «АЕРОК»

к.ю.н., доц. кафедри комерційного права

КНТЕУ

Особливості застосування доказів в електронній формі в господарському процесі

Розвиток сучасних інформаційних технологій у 21 столітті вимагає як від законодавця, так і від суду вчасного реагування та застосування їх у правозастосовній діяльності. Технологічний прогрес перетворив світ на електронний та дозволяє використовувати сторонам господарських відносин всі можливості інтернету для спілкування та досягнення певних домовленостей. Вже не можливо уявити собі без електронного документообігу банківські, податкові чи митні відносини. Тому перед суддями постає питання щодо застосування в якості доказів в господарському процесі документів, створених за допомогою сучасних засобів комунікацій, не зважаючи на відсутність або неповне правове регулювання фактично існуючих правовідносин.

Україна намагається відповідати вимогам часу та значною мірою врегулювало питання використання електронних документів в комерційному обігу шляхом прийняття ряду законів – Закону України «Про електронну комерцію» [1], Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» [2], Закону України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» [3], Закону України «Про електронний цифровий підпис» [4] та внесенням відповідних змін у Цивільний кодекс України [5] та Кодекс адміністративного судочинства України [6].

Незважаючи на численну низку законів, що регулює питання застосування електронних документів та створили основу для поширення електронного документообігу у різних сферах суспільного життя, потребує окремого дослідження процесуальні дії господарського суду та учасників господарського процесу у випадку використання в якості доказів електронних документів в господарському процесі та їх правові наслідки. Незважаючи на те, що Господарським процесуальним кодексом України [7] регламентована процедура залучення доказів, і на сьогодні залишаються проблеми у застосуванні норм господарського процесуального законодавства, зокрема кодекс прямо передбачає лише письмові і речові докази, а у суду немає технічної можливості працювати з електронними документами. Зазначене підтверджує актуальність обраної теми та необхідність дослідження процесуальних особливостей застосування електронних документів у якості доказів.

Проаналізуємо, що можна вважати електронним документом. Згідно статті 205 Цивільного кодексу України «Правочин може вчинятися усно або в письмовій (електронній) формі» [5, Ст. 205]. Стаття 207 Цивільного кодексу України передбачає, що «Правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо його зміст зафіксований в одному або кількох документах (у тому числі електронних), у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони. Правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо воля сторін виражена за допомогою телетайпного, електронного або іншого технічного засобу зв'язку» [5, Ст. 207].

Відповідно до ч. 2 ст. 639 Цивільного кодексу України «Якщо сторони домовилися укласти договір у певній формі, він вважається укладеним з моменту надання йому цієї форми, навіть якщо законом ця форма для даного виду договорів не вимагалася. Якщо

сторони домовилися укласти договір за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем, він вважається укладеним у письмовій формі» [5, Ст. 639]. А стаття 1 Закону України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» надає нам визначення інформаційно-телекомунікаційної системи як сукупності інформаційних та телекомунікаційних систем, які у процесі обробки інформації діють як єдине ціле [3, Ст. 1].

Проте в рамках досліджуваного питання особливу увагу необхідно приділити застосування електронних документів в якості письмових доказів. Так, ч. 13 ст. 11 Закону України «Про електронну комерцію» прямо зазначає, що електронні документи (повідомлення), пов'язані з електронним правочином, можуть бути подані як докази сторонами та іншими особами, які беруть участь у судовому розгляді справи. Докази, подані в електронній формі та/або у формі паперових копій електронних повідомлень, вважаються письмовими доказами згідно із статтею 64 Цивільного процесуального кодексу України, статтею 36 Господарського процесуального кодексу України та статтею 79 Кодексу адміністративного судочинства України [1, Ст. 11].

Проте на практиці достатньо часто виникає колізія правових норм, адже відповідні зміни були внесені лише до статті 79 Кодексу адміністративного судочинства України. Тому задля використання електронних доказів у господарському процесі їх необхідно перетворити у паперову форму, тобто друкувати електронні документи, оскільки Господарський процесуальний кодекс України передбачає лише письмові і речові докази.

Це кореспондується зі статтями 5 та 7 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», які передбачають, що візуальною формою подання електронного документа є відображення даних, які він містить, електронними засобами або на папері у формі, придатній для приймання його змісту людиною. Копією документа на папері для електронного документа є візуальне подання електронного документа на папері, яке засвідчене в порядку, встановленому законодавством [2, Ст. 5, 7].

Якщо проаналізувати наявну судову практику щодо сили електронної переписки, то електронна переписка сама по собі, а не у сукупності з іншими доказами, ставала підставою для винесення рішення на користь однієї сторони лише у випадках, коли друга сторона не оспорювала її справжність. Стаття 218 Цивільного кодексу України визначає, що заперечення однією із сторін факту вчинення правочину або оспорювання окремих його частин може доводитися письмовими доказами, засобами аудіо-, відеозапису та іншими доказами. Рішення суду не може ґрунтуватися на свідченнях свідків [5, Ст. 218]. Справжність електронної переписки може бути перевірена під час судового засідання шляхом заходження суддею на електронну пошту сторони і ознайомлення зі змістом листів або підтвердженням провайдерів щодо дійсності наявної переписки. Проте рішення, що було прийняте на основі такого дослідження доказів, ще не пройшло апеляційну та касаційну інстанції.

Підсумовуючи наведене, можемо дійти висновку про деякі недоліки законодавчого врегулювання питання застосування електронних документів у якості доказів, зокрема чинне законодавство потребує внесення змін у статтю 36 Господарського процесуального кодексу України, якою прямо передбачити що учасники процесу мають право подавати електронний доказ в паперовому вигляді (не є письмовим доказом) та надати визначення електронному доказу.

Список використаних джерел:

1. Про електронну комерцію: Закон України від 03 вересня 2015 року № 675-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – N 45. – Ст. 410.
2. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – N 36. – Ст. 275.
3. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05 липня 1994 року № 80/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – N 31. – Ст. 286.
4. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – N 36. – Ст. 276.
5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – N 40-44. – Ст. 356.
6. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06 липня 2005 року № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – N 35-37. – Ст. 446.
7. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06 листопада 1991 року №1798-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.